

З метою представлення результатів роботи юних колекціонерів, у школі можна провести такі заходи для філателістів: конкурси юних філателістів (розповідь про рослин чи тварин, зображених на марках); вікторини з марками; визначення рослин і тварин на марках; виставка тематичних колекцій; створення тематичних альбомів і т. ін.

Висновки. Таким чином, під час дистанційного навчання може бути реалізована і позакласна робота учнів з біології, але лише у індивідуальній формі навчання.

Список використаних джерел

1. Біда О. А. Довкілля: хрестоматія для початкових класів загальноосвітнього навч. закл. К.: Перун, 1999.
2. Загальна методика навчання біології: Навч. посібник для студ. вузів / І. В. Мороз, А. В. Степанюк, О. Д. Гончар ; [та ін.] ; за заг. ред.: І. В. Мороз. Київ: Либідь, 2006. 590 с.
3. Москаленко М. П., Вакал А. П., Міронєць Л. П. Методика організації віртуальної екскурсії з біології на тему: «Вивчення біорізноманіття (на прикладі своєї місцевості)» (9 кл.) // Актуальні питання природничо-математичної освіти : зб. наук. пр. № 1 (9) / Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2017. С. 45–51.
4. Трайтак Д. И. Как сделать интересную внеклассную работу по биологии. Пособие для учителей. Москва. 1979.
5. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори. М., 1954. Т. 2. С. 111.

УДК 372.891

DOI: 10.5281/zenodo.4482981

О. О. Холявко

alexander.victory7@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ У ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Холявко О. О. Формування географічної освіти у європейських країнах. – Природничі науки. – 2020. – 17: 150–155.

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка.

У статті висвітлено роль європейського досвіду у реформуванні географічної освіти України. Метою статті є виявлення ролі зарубіжного досвіду в осучасненні змісту географічної освіти та її значення у формуванні предметної географічної компетентності особистості. Наведено приклад вивчення сучасними дослідниками географічної освіти у Польщі. Узагальнено цільові орієнтири вищої професійно-педагогічної й шкільної географічної освіти у світі. Встановлено потребу в застосуванні найкращих зразків досвіду географічної й педагогічної освіти європейських країн.

Ключові слова: географічна освіта, географія, європейський досвід, реформування освіти, компетентність, компетентнісний підхід.

Kholiavko O. O. Formation of geographical education in European countries. – *Prirodniči nauki.* – 2020. – **17**: 150–155.

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko.

The article highlights the role of European experience in reforming the geographical education of Ukraine. The purpose of the article is to identify the role of foreign experience in modernizing the content of geographical education and its importance in the formation of subject geographical competence of the individual. An example of studying by modern researchers of geographical education in Poland is given. The target landmarks of higher professional-pedagogical and school geographical education in the world are generalized. The need for the use of the best examples of the experience of geographical and pedagogical education of European countries has been identified.

Key words: geographical education, geography, European experience, education reform, competence, competence approach.

Вступ. За «Стратегією реформування вищої освіти в Україні до 2020 року» метою визначених реформувальних дій є «створення привабливої та конкурентно спроможної національної системи вищої освіти України, інтегрованої у Європейський простір вищої освіти та Європейський дослідницький простір» [20, с. 10]. Такий самий вектор окреслений у «Концепції Нової української школи»: «нові освітні стандарти ґрунтуватимуться на «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (18.12.2006), але не обмежуватимуться ними» [12]. Тобто, головне завдання оптимізації освіти – розвиток компетентної особистості, що уможливить розв’язання нею життєво важливих проблем, оперування здобутими у закладі освіти знаннями і вміннями.

Законом України «Про освіту» метою освіти визначено «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [7].

Для виконання поставлених завдань необхідно добре вивчити процеси реформування географічної освіти в європейських країнах. Географія – одна з основних дисциплін, яка забезпечує формування особистості, надає знання і практичні навички через виявлення закономірностей розвитку людини, природи й суспільства. Реформування географічної освіти в розвинених країнах Європи має на меті забезпечити рівні можливості для отримання якісних знань, успішної професійної діяльності, компетентності особистості

та, що найголовніше, підвищення її географічної культури й формування наукової географічної картини світу. На думку О. Тімець, «різноманітні природні умови й ресурси, рівні розвитку економіки, культурні традиції, менталітет нації тощо вимагають реалізації навчально-виховних концепцій, які в багатьох країнах часто мають і певне регіональне забарвлення» [21].

Щодо підготовки майбутніх учителів географії варто наголосити, що у статті 3 Закону України «Про вищу освіту» вказано: «Державна політика у сфері вищої освіти ґрунтується на багатьох принципах, зокрема, міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейській простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи [6].

Тобто, з упевненістю можна говорити про входження України в європейський освітній простір, де географічна освіта за «Концепцією географічної освіти в основній школі» передбачає «оволодіння учнями географічними знаннями, уміннями та компетенціями, що дасть змогу зорієнтуватися у складних глобалізаційних процесах, забезпечити суспільство від невиважених кроків, допоможе особистості національно ідентифікуватися у сучасному світі [9].

Мета статті полягає у розкритті досвіду географічної освіти на різних ступенях її здобуття особистістю в європейських країнах.

Результати та їх обговорення. Розглядаючи системи освіти різних зарубіжних держав, науковці стверджують, що «національні системи й моделі педагогічної освіти розвиваються під впливом певних історичних, політичних і соціальних контекстів; педагогічна освіта відображає особливості культурно-національних традицій, і поглядів щодо вчителя, його статусу, компетентності, ролі та професійних навичок; розвиток і реформування педагогічної освіти в країнах Західної Європи останніми десятиліттями суттєво залежать від сучасних міжнародних педагогічних ідей (професіоналізація, інтеграція, універсалізація та ін.)» [15]. У той же час шкільну реформу в країнах близького зарубіжжя, наприклад у Білорусі, розглядають як потребу «в забезпеченні: підвищення рівня обов'язкової освіти, рівності прав на отримання освіти, реального обліку здібностей і нахилів кожного учня; створення ефективної системи патріотичного, громадянського і духовно-морального виховання школярів; гуманізації і гуманітаризації освітнього процесу» [14].

У країнах Північної і Центрально-Східної Європи географія є самостійним предметом, хоча в багатьох країнах вона входить до складу інтегрованих дисциплін як елемент суспільної чи природничої наук. Крім того, слід зазначити, що в цих країнах «у цілому посилюються інтеграційні тенденції на тлі підвищення уваги до вивчення географії свого регіону» [16].

Щодо Західної Європи, то В. Самойленко, О. Топузов, Л. Вішнікіна, І. Діброва вважають, що «у отриманні шкільної географічної освіти Західної Європи виділяють три послідовних стадії, кожна з яких відповідає певному змісту такої освіти. Перша стадія є «енциклопедичною», коли учні накопичують різні знання щодо світу в цілому. Головною метою географічної освіти на другій стадії є навчальне ознайомлення школярів з проблемами взаємодії суспільства й довкілля в окремій країні чи регіоні. Третя стадія характеризується поєднанням географії з іншими гуманітарними предметами у межах єдиних інтегрованих курсів, а також скороченням кількості годин, що відводяться на вивчення регіонів світу» [16].

Підготовка майбутнього вчителя географії в Європі спрямована на розвиток його пізнавальних здібностей, ерудиції, інтелекту, особистісних якостей, самостійності, працездатності, уміння налагоджувати контакти, безконфліктно адаптуватися в колективі. Враховуючи процеси глобалізації, інтеграції й фундаменталізації шкільної географії, в європейських країнах трансформуються традиційні підходи до підготовки майбутніх учителів географії щодо формування у них професійної компетентності. Зокрема, здійснюється реалізація лінійної (за однією програмою), розгалуженої (за декількома варіантами програм), індивідуальної (індивідуальний вибір студентом навчальних курсів) та інших моделей підготовки вчителів. Цьому сприяло зростання інтересу до систематизації географії й виокремлення її у самостійну дисципліну з інтегрованими й елективними курсами, що передбачають міжпредметну інтеграцію змісту навчальних програм. «Необхідно також у цілому зазначити, що у багатьох зарубіжних країнах шкільна географія конструюється не за принципом «один клас – один курс», а за принципом тематичного планування. Він полягає у тому, що зміст навчального предмета розподіляється не за більш-менш стабільними річними курсами, а за низкою модулів, які можуть бути суто географічними чи міждисциплінарними» [10].

Яскравий приклад реалізації шкільної географічної освіти у Польщі пропонує для аналізу А. Василюк [4]. Автор зауважує, що вже у 5 класі учні вивчають не лише загальну географію, а й природу та життя людей в окремих регіонах світу, що готує їх до вивчення у 6 класі географії Польщі. 7 клас – фізико-географічний огляд Європи й Азії, характеристика їх держав. Регіональна географія з економіко-географічною характеристикою країни вивчається у 8 класі, а у 9-11 - поглиблена фізична географія, економічна географія світу і географія Польщі [4].

Реформа освіти Польщі має багато позитивних результатів, що варті уваги науковців, педагогів, дослідників:

- підвищення рівня освіченості суспільства через повний доступ до середньої та вищої освіти;
- сприяння поліпшенню якості освіти, що розуміють як інтегральний процес виховання і навчання;
- збалансування освітніх шансів сільської й міської молоді;
- боротьба з явищами патології та агресії серед дітей і молоді;
- зменшення безробіття серед випускників, сприяння формуванню їхньої професійної компетентності й відповідальності.
- наближення навчання до реального життя, подолання характерного для минулих часів розриву між шкільною й навколишньою дійсністю;
- відмова від концентрації зусиль на тому, щоб давати учням широкий обсяг енциклопедичних знань, підготовка молоді до самостійного й доцільного використання наявних джерел інформації, розвиток навичок самоосвіти та самореалізації.

Саме такий досвід варто брати до уваги, розв'язуючи проблеми раціональної системи планування географічної освіти особистості в закладах загальної середньої й вищої педагогічної освіти, але без механічної екстраполяції. Змістові зміни, оновлення структурування, завдання, реалізація яких передбачає формування предметної, соціальної, пізнавальної, діяльнісної, особистісної, комунікативної, професійної та інших компетентностей – основні елементи досвіду географічної освіти європейських країн, які варто поглиблено вивчати.

Висновки. Отже, позитивні тенденції у розвитку шкільної географічної освіти, досвід професійної підготовки майбутніх учителів географії в країнах зарубіжжя впливають на зміну освітніх орієнтирів в Україні, сприяють розв'язанню протиріч між підготовкою вчителів і ринком праці, уможливають формування компетентності особистості з урахуванням історико-культурних і національних особливостей.

Розкриття особливостей географічної освіти на різних ступенях її здобуття особистістю в європейських країнах виявило питання, що потребують досконалого вивчення. Зокрема, це особливості формування предметної географічної компетентності школяра і студента в європейських закладах освіти, можливості збільшення змістових ліній географічних дисциплін, психолого-педагогічні аспекти географічної освіти.

Список використаних джерел

1. Багров М. В. География в информационном мире : учебное пособие. К.: Лыбидь, 2005. 184 с.
2. Барина И. И., Лобжанидзе А. А. Профессиональная компетентность учителя географии // География и экология в школе XXI века. 2011 г., №6. С. 31–34.

3. Бойко В. М. Закордонний досвід розвитку географії рідного краю // Географія та основи економіки в школі. 2004. № 5. С. 28–29.
4. Василюк А. В. Реформи шкільної освіти в Польщі: історія й сучасність : [монографія]. Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2007. 340 с.
5. Нэгл Г., Спенсер К. География в диаграммах ; пер. с англ. Э. Абушаевой, В. Колесова. М. : ООО «Издательство АСТ», 2004. 176 с.
6. Закон України «Про вищу освіту». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення 18.08.2020).
7. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. №2145-19. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 18.08.2020).
8. Зарецкая С. Л. Школьное образование в Великобритании: реформы финансирования и управления // Экономика образования. 2001. № 2. С. 20–32.
9. Концепція географічної освіти в основній школі. URL: http://undip.org.ua/structure/laboratory/geogr_ekon/proekt_konc_geogr_osv.pdf (дата звернення 17.08.2020).
10. Максаковский В. П. Преподавание географии в зарубежной школе. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. 368 с.
11. Назаренко Т. Географічна освіта в США // Географія та основи економіки в школі. 2009. №4. С. 16–17.
12. Нова українська школа. Концептуальні реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 17.07.2020).
13. Новые взгляды на географическое образование : пособие ЮНЕСКО / [Н. Дж. Грейвз, Ф. Пинчмелл, М. Нейш и др.] ; пер. с англ. ; под ред. В. П. Максаковского, Л. М. Панчешниковой. М. : Прогресс, 1986. 463 с.
14. Педагогика: Большая современная энциклопедия / сост. Е. С. Рапацевич. Мн. : Современное слово, 2005. 720 с.
15. Пуховська Л. П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і відмінності: [монографія]. К. : Вища школа, 1997. 180 с.
16. Самойленко В. М., Топузов О. М., Вішнікіна Л. П., Діброва І. О. Дидактика географії : [монографія]. К. : Ніка-Центр, 2013.
17. Сергеева Н. Г. Впечатления о современной немецкой школе // Педагогика. 1993. № 2. С. 120–124.
18. Сиротенко А. Й. Світові тенденції розвитку шкільної географії // Географія та основи економіки в школі. 2003. №5. С. 23.
19. Столяров Г. Географічна освіта в Німеччині // Географія та основи економіки в школі. 2002. № 2. С. 15.
20. Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року. URL: <https://www.mon.gov.ua/18-strategiya-reformuvannya-vishhoi-osviti-20> (дата звернення 17.07.2020).
21. Тімець О. В. Теорія і практика формування фахової компетентності майбутнього вчителя географії у процесі професійної підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04; Уманський державний педагогічний ун-т ім. Павла Тичини. Умань, 2011. 487 с.
22. Kulich J. Grundtvig's Educational Ideas in Central and Eastern Europe and the Baltic States in the Twentieth Century. Copenhagen, 2002. 209 p.